

Barne-, likestillings- og
inkluderingsdepartementet

Postboks 8036 Dep
0030 OSLO

Deres ref.: 14/2089
Vår ref.: 14/5422-8
Saksbehandler: Nina Cecilie Dybhavn
Dato: 12.09.2014

Unntatt offentlighet:

Innspill til høring - endring i forvaltningsloven - innføring av et forbud mot bruk av barn som tolk

Det vises til Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementets brev av 28. mai 2014, der forslag til innføring av et forbud mot bruk av mindreårige som tolk mv. i forvaltningsloven ble sendt på høring. Frist for å avgi innspill er 12. september 2014.

Departementet ber særskilt om høringsinstansenes tilbakemelding på 1) om hovedregelen og unntakene er hensiktsmessig avgrenset, herunder aldersgrensen på 18 år, 2) i hvilken grad bestemmelsen vil være anvendelig i deres konkrete arbeidssituasjon, og konkrete eksempler i deres hverdag hvor dere mener at bestemmelsen vil komme til anvendelse, og 3) økonomiske og administrative konsekvenser av å innføre et forbud mot bruk av barn som tolk.

1. Om hovedregelen og unntakene er hensiktsmessig avgrenset, herunder aldersgrensen på 18 år.

Hovedregelen, første ledd

Vi støtter forslaget om et forbud mot bruk av barn som tolk i forvaltningen. Høringsforslaget beskriver på en god måte de barnefaglige argumentene for forslaget, som Helsedirektoratet også stiller seg bak: Barn skal skjermes fra situasjoner der de må ta mer ansvar enn det som fra et utviklingspsykologisk perspektiv er ønskelig. Samtidig er forslaget pragmatisk da det unntaksvis tillater bruk av barn som tolk i akutsituasjoner og når det skal formidles enkle beskjeder.

Til beskrivelsen av gjeldende rett og i de spesielle kommentarene til bestemmelsen, kunne man etter vårt syn også argumentere med *pasienthensynet*, som gjør seg gjeldende ved bruk av tolk i alle deler av helse- og omsorgstjenesten. Vi savner en konstatering av at pasienter har en lovfestet rett til vern mot spredning av opplysninger om legems- og sykdomsforhold, jf. pasient- og brukerrettighetsloven § 3-6. Denne retten gjelder overfor alle – også nære slektninger – og er ikke forenlig med en praksis der barn av pasienten brukes som tolk. Retten er begrunnet i behovet for tillit og åpenhet mellom pasient og helsetjenesten, slik at pasienten skal oppsøke og motta korrekt og effektiv hjelp. Effekten av denne retten svekkes dersom barn anvendes som

Helsedirektoratet - Divisjon spesialisthelsetjenester

Avdeling bioteknologi og helserett
Nina Cecilie Dybhavn, tlf.: 24163545

Postboks 7000 St. Olavs plass, 0130 Oslo • Besøksadresse: Universitetsgata 2, Oslo • Tlf.: 810 20 050
Faks: 24 16 30 01 • Org.nr.: 983 544 622 • postmottak@helsedir.no • www.helsedirektoratet.no

tolk. For det første vil det kunne være følelsesmessig vanskelig å avgi sensitive og intime opplysninger, for eksempel om psykisk helse, samlivsproblemer o.l. med barn som lytter/tolker. For det andre har barn i tolkerollen for foreldre (eller andre slektninger eller pårørende) ikke formalisert taushetsplikt, i motsetning til for eksempel tolker i offentlig tjeneste – og kan heller ikke forventes å skjønne de negative konsekvensene av å spre slike opplysninger videre. Dette kan hindre at pasienten gir fra seg opplysninger som er nødvendig for at helsetjenesten kan yte forsvarlig og effektiv helsehjelp.

Det kan også tenkes at slektninger eller pårørende kan ha andre oppfatninger enn pasienten om helsetilstand eller ønsket behandling, som kan prege tolkingen. I helselovgivningen er det stilt krav om at helsepersonell og helsetjenester skal yte forsvarlig helsehjelp. Forsvarlighetskravet tilsier slik vi ser det, at helsepersonell som den klare hovedregel må benytte seg av en kvalifisert tolk for å kunne yte forsvarlig helsehjelp.

Disse innvendingene gjør seg dermed gjeldende ved bruk av andre slektninger/nære pårørende som tolk. Det kunne være ønskelig at lovforslaget også drøfter dette og at det blir konkludert med at bruk av pårørende, uansett alder, i en del sensitive situasjoner – som for eksempel i forbindelse med ytelse av helsehjelp – som hovedregel skal unngås. Dette bør slik vi ser det også kunne nedfelles i et eget ledd i bestemmelsen.

Unntak for å unngå tap av liv og alvorlig helseskade

Når det gjelder unntak fra forbudet i øyeblikkelig hjelp-situasjoner, ser vi behovet for å ta i bruk de mulighetene man har i situasjonen. Her er det vanskelig å være uenig i at barn må kunne benyttes for formidling av informasjon når dette er nødvendig for å unngå tap av liv eller alvorlig helseskade. Her vil hensynet til å berge liv eller avverge alvorlig helseskade veie vesentlig tyngre enn hensynet til barnets beste. Det er slik vi ser det ikke noe som tilsier at barn hyppig vil havne opp i slike situasjoner.

På høringsnotatets side 18 fremkommer det at unntaket gjelder helsesituasjoner, som for eksempel konsultasjon hos fastlege, på sykehus eller i kontakt med nødsentral eller ambulanse. En konsultasjon hos fastlege kan normalt avtales på forhånd slik at det er anledning til å bestille tolk. Videre anser vi det som lite sannsynlig at det under en konsultasjon hos fastlegen vil oppstå mange situasjoner hvor tolking via barn vil være nødvendig for å unngå tap av liv eller annen alvorlig helseskade. Dessverre vet vi at det brukes familiemedlemmer, også barn, ved konsultasjoner hos fastlege. Henvisningen i høringsnotatet til konsultasjon hos fastlege er derfor uheldig, og vi frykter at dette kan medføre at barn brukes som tolk i større omfang enn det som anses nødvendig ut fra hensynet til å unngå tap av liv eller annen alvorlig helseskade.

Unntak i andre tilfeller

Det er foreslått at det skal gjøres unntak ved formidling av «enkle beskjeder dersom det anses som forsvarlig». I kommentarene er det vist til at dette innebærer «budskap som ikke er komplisert å forstå». Slik vi ser det kan dette være vanskelig å vurdere. Det som for noen fremstår som ukomplisert kan være komplisert for andre. Avsender og mottaker kan ha ulike oppfatninger av hva som fremstår som enkel informasjon,

dette vil også avhenge av kulturell forståelse. Det at riktig informasjon ikke blir korrekt videreformidlet kan i noen tilfeller få store konsekvenser. Vi mener derfor at vurderingen særlig må ta høyde for eventuelle konsekvenser for den voksne, for barnet og hvor avgjørende informasjonen er for at pasienten skal kunne få oppfylt sine rettigheter eller plikter.

På grunn av at bestemmelsen åpner for stor grad av skjønnsutøvelse hos ulike aktører, mener vi det er en viss fare for at bestemmelsen kan medføre mer omfattende bruk av barn som tolk enn ønsket. Vi ser muligheten for at det kan bli mange slike «enkle beskjeder» dersom en person med manglende norskkunnskaper har hyppig kontakt med flere ulike instanser som skole, helse- og omsorgstjeneste, NAV, barnevern osv. Det vil ikke være mulig for den enkelte saksbehandler å ha oversikt over det samlede omfanget av slik formidling, og belastningen på barnet vil samlet kunne bli større enn ønskelig.

Det bør dermed understrekes at forvaltningen må ha gode rutiner for hvordan enkle beskjeder og budskap skal overrekkes i forkant av slike møter. Ved kontakt over lengre tid bør slik planlegging helst foregå i samråd med dem det gjelder, og kan som eksempel gjøres i hovedsak ved bruk av skriftlig oversatt informasjon.

Vi støtter departementets forslag om at unntaket skal praktiseres strengt, samt at det i forsvarlighetsvurderingen skal legges særlig vekt på hensynet til barnet, inkludert alder og modenhet.

2. I hvilken grad bestemmelsen vil være anvendelig i helsepersonells konkrete arbeidssituasjon, og konkrete eksempler fra helsepersonells hverdag hvor bestemmelsen vil komme til anvendelse.

Helsedirektoratet viser her til at helsetjenesten vil kunne besvare dette spørsmålet mer konkret. Etter vår vurdering vil lovforslaget imidlertid kunne bidra til at ansatte i helse- og omsorgstjenesten i større grad vil måtte skaffe kvalifisert tolk der familiemedlemmer og barn til en viss grad har vært benyttet som tolk. Dette er i samsvar med faglige råd i vår veileder om kommunikasjon via tolk for ledere og personell i helse- og omsorgstjenesten, som har til formål å sikre likeverdige og forsvarlige helsetjenester til den enkelte.

3. Økonomiske og administrative konsekvenser av å innføre et forbud mot bruk av barn som tolk.

Når det gjelder økonomiske og administrative konsekvenser, eksisterer det som det fremgår av høringsnotatet ingen oversikt over hyppigheten av bruk av barn som tolk i helse- og omsorgssektoren. Det er derfor ikke mulig å anslå hvor store økonomiske og administrative konsekvenser forbudet vil få.

Vi har imidlertid god grunn til å tro at barn benyttes som tolk i ulike deler av helsetjenesten. Dette er slik vi ser det svært uheldig, og kan i seg selv medføre ekstra kostnader som følge av feilbehandling etc.

Avsluttende bemerkninger

Vi gjør også for orden skyld oppmerksom på at det under punkt 4.2 i høringsbrevet, til spesialisthelsetjenesteloven, er kommet en lovendring fra 1. januar 2014. Lovens § 3-11 er endret til at «Helseinstitusjoner som omfattes av denne loven, har plikt til å sørge for at det gis slik informasjon som pasienten har rett til å motta etter pasient- og brukerrettighetsloven § 3-2». Dette innebærer at pasienten og brukeren har en lovfestet adgang til å få de opplysningene som fremkommer av denne bestemmelsen.

Vennlig hilsen

Kristin Cordt-Hansen e.f.
divisjonsdirektør

Anne Forus
avdelingsdirektør

Dokumentet er godkjent elektronisk

Vedlegg:

Kopi: